

Історія Alma mater

[РЕЦ.:] Качмар Володимир. Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 531 с. + 24 вкл.

У сучасних умовах зростання освітнього чинника в житті українського суспільства виникає потреба повернення та переосмислення надбань освітньої спадщини. Саме освіта покликана нині формувати та виховувати нове покоління нашого суспільства. Відтак вивчення історико-освітніх процесів як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівнях, є важливим та актуальним. Тому аналіз функціонування Львівського університету упродовж кінця XVIII – початку XX ст. допоможе відтворити яскраву сторінку історії функціонування вищої освіти в Галичині.

Таке завдання поставив перед собою львівський дослідник Володимир Качмар. Прикметно, що автор публікації значну частину життя присвятив власне Львівському університету. Він пройшов шлях від студента цього вузу до проректора. Власне, вся наукова діяльність В. Качмара присвячена дослідженню історії його Alma mater – кандидатська дисертація автора на тему «Проблема українського університету у Львові в кінці XIX — на початку XX ст.: суспільно-політичний аспект», значна кількість статей цьому яскраве свідчення.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється ще й тим, що попри усі досягнення історіографії у дослідженні різних аспектів функціонування Львівського університету зазначеного періоду, його історія в повному обсязі й належним чином не розглядалася науковцями, а окремі аспекти його діяльності ще й досі залишаються недостатньо вивченими. Є необхідність наукового аналізу окресленої тематики обумовлена актуальною потребою дослідження ролі Університету у культурно-освітньому житті Галичини досліджуваного періоду.

Монографія В. Качмара є синтетичною, в тому плані, що виклад матеріалу, а також висновки, зроблені автором, відображають міждисциплінарні зв'язки історії України з всесвітньою історією, педагогікою, політологією. Виходячи з цього аспекту, можемо стверджувати, що на сьогодні таких праць є небагато і в цьому простежується важлива риса дослідження, запропонована її автором – в окреслений історичний період дослідити історію Університету в житті Галичини та Львова, його внесок у зміцнення освітнього та наукового середовища.

На нашу думку, монографія видається логічною і вмотивованою з огляду на характер визначених завдань, а проблемно-хронологічна композиція відповідає алгоритму розкриття теми. Робота складається із вступу, семи розділів, поділених на параграфи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Назви розділів і підрозділів відображають постановку конкретних наукових проблем, які дисертант визначив у дослідницьких завданнях.

У вступі обґрунтовано актуальність, наукова новизна, предмет та об'єкт, мета і завдання, географічні й хронологічні межі дослідження.

У першому розділі «Історіографія і джерельна база дослідження» В. Качмар проаналізував історичні праці, джерела та методи дослідження. Історіографію проблеми автор розділив на кілька груп: комплексні дослідження з історії Університету; узагальнюючі праці; дослідження, присвячені окремим підрозділам, напрямкам і викладачам Університету студії, які стосуються організаційних і національних трансформацій у Львівському університеті на тлі суспільно-політичних змін у Галичині. Широко проаналізовані здобутки українських, польських дослідників, які виявляли найбільше зацікавлення поставленою проблемою. Схвально, що автор використав також праці європейських вчених.

Варто наголосити на тому, що монографія відзначається ґрунтовністю джерельної бази, що дало можливість автору висловити свою власну компетентну думку з приводу найбільш дискусійних аспектів досліджуваної проблеми. В роботі використано матеріали Архіву Львівського національного університету імені Івана Франка, Державного архіву Львівської області, Відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Автором введено до наукового вжитку не лише неопубліковані документи й матеріали, але й узагальнено історичні факти, події тогочасного суспільно-політичного та культурно-освітнього життя.

Залучення такого широкого кола різноманітних джерел дало можливість автору з достатньою глибиною розкрити підняті у роботі проблеми. Зібрані матеріали і досліджені документи дозво-

лили досліднику виконати оригінальну і важливу в науковому плані роботу.

Вважаємо, що аналіз та критичне осмислення історіографічних праць, введення до наукового обігу та опрацювання джерельної бази дало змогу В. Качмару вирішити поставлені у роботі завдання і досягти мети дослідження.

Для розробки концепції, положень та висновків монографії автор використав комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Виділимо серед них аналізу та синтезу, формалізації, типологізації, класифікації, історико-порівняльний, пошуковий методи тощо.

У другому розділі «Організаційні трансформації Львівського університету та головні засади його діяльності» (с. 56–149) детально проаналізовано форми існування Львівського університету в австрійський період та факультетська структура закладу, функції керівництва Університету та допоміжного адміністративного персоналу, значну увагу приділено організації навчального процесу та мовам викладання як основним проявам національних трансформацій.

Поділяємо переконання автора, що Львівський університет мав чітку специфіку, порівняно з іншими університетами монархії Габсбургів. Вона зумовлена національним чинником – особливістю національного складу населення Галичини (с. 149).

Аналітикою виділяється третій розділ монографії «Особливості структури та освітньо-наукової діяльності Львівського університету у 1784–1848 роках в контексті професорсько-викладацького складу», (с. 150–220), у якому автор детально зупиняється на функціонування перших професорських кафедр, факультетів та студій, а також особливостях професорсько-викладацького складу та навчальних курсів у 30-х – 40-х рр. XIX ст.

Дослідник на основі численних документів приходить до висновку, що особливістю діяльності Львівського університету в характеризований період полягала в тому, що він був покликаний передусім до виховання кадрів для розвитку Королівства Галичини та Лодомерії, як провінції монархії Габсбургів (с. 220).

У четвертому, п'ятому та шостому розділах характеризуються навчально-наукові напрямки теологічного, юридичного, медичного та гуманітарного скерування упродовж 1848–1918 рр.

У сьомому розділі «Організація наукової діяльності Львівського університету у 1784–1918 роках» Володимир Качмар досліджує наукову роботу в Університеті. Він приділив значну увагу

діяльності бібліотеки як основного загальноуніверситетського наукового підрозділу (с. 436–442). Дослідник виокремлює наукові підрозділи медичного, природничого, гуманітарного, юридичного та теологічного скерувань.

На основі викладеного матеріалу, Володимир Качмар приходить до висновку, що з середини XIX ст. мережа наукових підрозділів постійно розширювалася, захопивши й гуманітарні та юридичні науки, а згодом й теологічні. Однією з основних форм наукових підрозділів в Університеті в цей час став семінар. Поряд із цією формою існували інститути та заклади (наприкінці XIX – на початку XX ст. низка таких підрозділів була заснована й для гуманітарних наук), кабінети та музеї, збірки (термін для окреслення підрозділів різного рівня), лабораторії та ін. На відновленому у 1894 р. медичному факультеті розвивалася мережа підрозділів, які мали забезпечити розвиток медичних наук – заклади та інститути, клініки та амбулаторії (с. 464).

Опрацювання тексту монографії переконує у тому, що Володимир Качмар провів значну пошукову й аналітичну роботу, синтезував і узагальнив значний масив інформації. Варто позитивно оцінити виваженість і аргументованість автора при аналізі та узагальненні матеріалу, здатність до нестандартного висвітлення низки аспектів означеної теми. Висновки монографії є змістовними, оригінальними, акумулюють результати дисертаційного дослідження, відповідають поставленим завданням (с. 465–468).

Віддаючи належне великій роботі, яку провів Володимир Качмар над підготовкою монографії, наголосимо на певних побажаннях для написання праць у майбутньому. Попри надзвичайно широкий історіографічний огляд, поза увагою автора залишилася низка праць українських дослідників, які присвячені розкриттю діяльності визначних суспільно-політичних діячів – викладачів Львівського університету зазначеного періоду, зокрема С. Дністрянського, К. Студинського та інших. На нашу думку, вартувало б більше уваги приділити складним міжнаціональним та міжконфесійним взаєминам, що склалися в Галичині в окреслений період, і які сприяли популярності радикальних методів боротьби.

Висловленні зауваження суттєво не впливають на позитивну оцінку монографії Володимира Качмара, й загалом не знижують безперечних здобутків роботи, можуть бути враховані у подальших напрацюваннях.

І. С. Зуляк, А. Б. Кліш

Наукове періодичне видання

ZAPORIZHZHIA HISTORICAL REVIEW

Випуск 6 (58)

Дизайн обкладинки, верстка і макетування: А.О. Стужук
Відповідальний за випуск: Ю.О. Каганов

Контакти:

Запорізький національний університет
Історичний факультет
м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, каб. 323
Тел. роб.: (061) 228-75-03, моб.: (050) 456-59-59
E-mail: zhrznu@gmail.com
Веб-сайт: www.istznu.org

Віддруковано з готового оригінал-макету.
Підписано до друку 06.09.2022 р.
Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура «Officina Sans».
Наклад 300 прим. Умов. друк. арк. 48,2.

Видавництво Запорізького національного університету
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
ДК № 2952 від 30.08.2007 р.